

OPAS ÖLJYVAHINKOIHIN

Kuinka toimit, jos havaitset öljyä ympäristössä?

Tekstit

Sanna Pönni / SPEK

VAPAAEHTOISTEN OSALLISTUMINEN ÖLJYNTORJUNTAAN -kehittämishanke**Kannen kuva**

Joonas Fritze / WWF (vas. ylh.), Sampsa Vilhunen / WWF (oik. ylh.)

Antti Haavisto / WWF (vas. alh.), Etelä-Savon pelastuslaitos (oik. alh.)

Graafinen suunnittelu

Timangi / Anne Kaikkonen

SPEK

ISBN 978-951-797-579-7 (nid.)

ISBN 978-951-797-580-3 (pdf)

Julkaisija

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK

Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki

Puhelin (09) 476 112

spekinfo@spek.fi

www.spek.fi

Sisällys

1. Öljyvahingosta ilmoittaminen.....	5
2. Öljylle altistuminen.....	6
3. Toiminta laajassa öljyvahingossa.....	7
4. Öljy arkielämässä.....	9
5. Vapaaehtoisena öljyntorjunnassa.....	10

Suomessa tapahtuu vuosittain noin **2 000 öljyvahinkoa**, joista suurimmassa osassa ympäristöön pääsee vain pieniä määriä öljyä. Turvallisuusriskit ovat kuitenkin kasvaneet laivaliikenteen lisääntyessä erityisesti Itämerellä, jossa sattuu vuosittain noin 130 eritasoista alus-onnettomuutta. Itämeren lisäksi öljyonnettomuudet ovat mahdollisia myös sisävesillä ja maa-alueilla.

1. ÖLJYVAHINGOSTA ILMOITTAMINEN

SOITA 112

ÖLJYVAHINGOSSA
PAIKALLE ON HÄLYTETTÄVÄ
VIRANOMAINEN!

Tee ilmoitus hätänumeroon 112, jos havaitset, että maalla tai vesistöissä on tapahtunut tai on vaarassa tapahtua öljyvahinko. Hätäkeskuksen kautta hälytys ohjautuu oikealle viranomaiselle.

Jos löydät yksittäisen öljyyntyneen linnun tai muun eläimen, tee silloinkin ilmoitus hätänumeroon 112. Hätäkeskus ilmoittaa asiasta oikealle viranomaiselle.

Laajoja torjuntatoimia vaativassa öljyvahingossa viranomainen perustaa päivystysnumeron, josta tavoitat viranomaisjohtoisen öljyyntyneiden eläinten etsintä- ja pelastusryhmän. Välitä tällöin havaintosi öljyyntyneistä eläimistä viranomaisten ilmoittamaan päivystysnumeroon.

VAARATIEDOTE

Laaja-alaisissa öljyonnettomuuksissa viranomainen antaa vaaratiedotteen. Sitä käytetään, jos onnettomuustilanne vaatii kansalaiselta nopeaa reagointia. Vaaratiedotteessa kerrotaan tarvittaessa toimintaohjeista. Se välitetään Yleisradion radiokanavilla ja pitkäaikaisen toimiluvan saaneilla muilla radiokanavilla.

Vaaratiedote voidaan esittää myös televisiossa ja YLEn verkkosivulla. Viranomainen ilmoittaa erikseen, kun vaara on ohi.

Seuraa
viranomaisen
tiedottamista:

- Paikallisissa uutisissa
- Sähköisessä mediassa

2. ÖLJYLLE ALTISTUMINEN

ÄLÄ
OKSENNUTA
ÖLJYÄ
NIELLYTTÄ!

- MITEN toimit, jos olet altistunut öljylle?
- MITÄ teet, jos lemmikkisi menee öljyiseen veteen?

Öljy on vaarallinen kemikaali. Eri öljyalaaduilla on erilaisia erittäin haitallisia terveysvaikutuksia. Öljyntyneellä alueella liikkumista on vältettävä. Pientäkään öljymäärää ei tule kerätä ilman tarvittavaa suojavarustusta.

Jos altistut öljylle, saat toimintaohjeita hätänumerosta 112

ja Myrkytystietokeskuksesta (09) 471 977.

Jos olet saanut **öljyä ihollesi**, riisu välittömästi öljyn likaama vaate ja pese iho saippualla ja runsaalla juoksevalla vedellä. Huuhtelee **roiskeet silmistä** runsaalla juoksevalla vedellä. Jos ihoärsytys tai ärsytys silmissä jatkuu, ota yhteys lääkäriin. Siirrä **öljyn höyryjä hengittänyt** henkilö raittiiseen ilmaan. Jos **öljyä on nieltä**, soita välittömästi hätänumeroon 112. Potilasta ei saa oksennuttaa!

LEMMIKIN PUHDISTAMINEN

- Suojaa omat kädet, vaatteet ja silmät!

Estä öljyn pääsy eläimen elimistöön:

Eläin ei saa juoda öljyistä vettä tai nuolla öljyn tahraamaa turkkiaan. Jos epäilet öljyä joutuneen eläimen elimistöön, sille voi antaa ensiavuksi lääkehiiltä annoksella 1–2 g/painokilo (apteekista). Jos eläimellä on ripulia, oksentelua tai muita oireita, vie se eläinlääkäriin tutkittavaksi.

Puhdista eläin:

Tärkeintä on saada eläin nopeasti puhdistettavaksi. Puhdistuspaikan tulee olla öljynerotuskaivon päällä, jotta irtoava öljy ei joudu viemäriin, pohjaveteen tai vesistöön. Pese öljyinen turkki tavallisella käsitiskineellä. Huuhtelee silmät runsaalla juoksevalla vedellä.

3. TOIMINTA LAAJASSA ÖLJYVAHINGOSSA

ÄLÄ
PUHDISTA ITSE
ÖLJYNTYNYTTÄ
ALUETTA!

- MILLOIN voit käyttää ranta- tai pohjavettä onnettomuusalueella?
- MITEN voit osallistua vahinkojen rajoittamiseen?
- MIKSI sinun ei tule ryhtyä rannan puhdistamiseen itse?

Veden käyttö

Öljyvahingossa ranta- tai pohjavesi voi saastua. Seuraa vesilaitoksen ja viranomaisten tiedotusta. Tietoa saat myös soittamalla vesilaitoksen häiriötiedotuspalveluun. Älä ota vettä öljyntyneestä vesilähteestä ennen kuin ympäristö- tai torjuntaviranomainen peruu käyttökiellon.

Omaisuuksien suojeleminen

Jos öljyä ei ole vielä rannassa, mutta vaara rannan öljyntyneisyydelle on olemassa, omaisuuden suojaaminen on suositeltavaa. Nosta vedestä vene ja muu omaisuus, kuten kalanpyydykset ja mahdollisuuksien mukaan ponttoonilaiturit. Vältä veneen käyttöä öljyntyneessä vedessä. Veneen moottorin öljyntyminen voi aiheuttaa jäähdytysjärjestelmän rikkoutumisen.

Öljyntyneet kaislikko hidastaa öljyntorjuntatöitä ja kaislikosta saattaa irrota öljyä, joka saastuttaa lisää vettä ja rantaa. Mikäli mahdollista, niitä kaislat, vaikka öljyä ei vielä lähivesillä olisikaan. Rannan suojauksessa voit rantatyypistä riippuen käyttää esimerkiksi öljynimeytysmattoa, joka helpottaa puhdistustöitä.

KORVAUSTEN HAKEMINEN YKSITYISALUEEN ÖLJYNTYNEISYDESTÄ

Ympäristölainsäädännön mukaan liikaaja on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingon. Öljyvahingon aiheuttajan ollessa tuntematon kustannukset korvataan Öljysuojarahastosta. Vahingon todistamistaakka on kuitenkin korvauksen hakijalla. Vahingon laajuuden ja syiden selvittäminen vaatii viranomaistutkintaa.

Koska olosuhteet voivat muuttua, ota valokuvia öljyntyneistä alueista.

Öljyntyneen yksityisalueen puhdistaminen

Puhdistus on öljyntorjuntaa, joka on viranomaisen vastuulla. Odota, että viranomaiset organisoivat puhdistamisen. Öljyn keräys ja käsittely ilman suojaruosteita ja koulutusta sisältävät merkittäviä turvallisuusriskejä.

Öljyn huolimaton käsittely voi johtaa öljyn leviämiseen yhä laajemmalle alueelle. Maa-ainesta tai muuta öljyntyynyttä irtoavaa ainesta ei saa siirtää, jotta lisää alueita ei sotkeudu. Vältä myös liikkumista öljyntyneellä alueella, jotta öljy ei kulkeudu jalkineiden mukana piha-alueelle tai sisätiloihin.

Mikäli sinulle kuitenkin syntyy öljyntyynyttä jätettä (kenkiä, hanskoja jne.), pakkaa ne kaksinkertaiseen muovipussiin ja sulje pussit tiiviisti. Toimita jäte ongelmajätteen keräyspisteeseen.

MISTÄ LÖYDÄT ÖLJYNEROTUSKAIVON?

Öljynerotuskaivoja on autojen korjauspaikoilla, huoltoasemilla ja paloasemilla. Öljyntyneen omaisuuden tai lemmikin puhdistamisen tulee tapahtua öljynerotuskaivon päällä, jotta irtoava öljy ei pääse viemäriin, pohjaveen tai vesistöön.

ÄLÄ OTA ÖLJYNTYNYTTÄ LINTUA KIINNI!

Öljyntyneen linnun kiinniottaminen on haastavaa ja vaatii erityisosaamista. Suuressa öljyonnettomuudessa viranomainen perustaa lintujen etsintä- ja pelastusryhmän, jonka tehtävänä on kerätä sekä elävät että kuolleet eläimet rannalta ja vedestä.

4. ÖLJY ARKIELÄMÄSSÄ

KATTAAKO
VAKUUTUKSESI
ÖLJYSÄILIÖN
VUODON?

- MITEN toimit, jos autotallisi lattialla on öljyä?
- MITÄ teet, jos olet itse öljyvahingon aiheuttaja?

Useimmin kansalainen joutuu tekemisiin öljyvahingon kanssa, kun omakotitalon öljysäiliön täytön yhteydessä tapahtuu vahinko tai öljyä läikkyy autotallin lattialle.

Autotallin lattialle valuneen pienen öljymäärän voit imeyttää esimerkiksi sanomalehteen. Pakkaa öljyyntynyt jäte kaksinkertaiseen muovipussiin ja toimita jäte ongelmajätteen keräyspisteeseen.

Öljysäiliön vuoto saattaa tulla erittäin kalliiksi. Pystyt pienentämään vuotoriskiä vaihtamalla öljysäiliön vanhat liittimet ja putket uusiin ja tarkastuttamalla maanalaisen öljysäiliön etenkin pohjavesialueella.

Öljyvahingon aiheuttaja tai henkilö, jonka hallussa öljy on, vastaa öljyvahingon kustannuksista (öljyvahinkojen torjuntalaki 1673/2009, 35 §). Mikäli olet öljyvahingon aiheuttaja, tee välittömästi vahingon tapahduttua ilmoitus hätänumeroon 112 ja omalle vakuutusyhtiöllesi.

5. VAPAAEHTOISENA ÖLJYNTORJUNNASSA

■ MITEN pääset vapaaehtoiseksi öljyvahingon torjuntaan?

Viranomaisen voi tarvittaessa pyytää järjestöjä ja niiden vapaaehtoisia puhdistustehtäviin ja niiden tukitoimintoihin. Myös järjestöihin kuulumattomien on mahdollista hakeutua vapaaehtoisiksi viranomaisen tueksi.

Maailman luonnonsäätiö WWF kouluttaa vapaaehtoisia rantojen puhdistamiseen ja öljyntyneiden eläinten hoitoon. WWF:llä on käytössä onnettomuussivusto, josta saat lisätietoa osallistumisesta onnettomuuden tapahduttua.

Suuressa öljyonnettomuudessa myös Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Va-pepa) sivuilla tiedotetaan osallistumismahdollisuuksista.

TESTAA TIETOSI

1. Suomessa tapahtuu vuosittain öljyvahinkoja keskimäärin

- a) 0
- b) 7
- c) 2 000

2. Öljyvahingon aiheuttajan ollessa tuntematon kustannukset korvataan

- a) Öljysuojarahastosta
- b) Kansanedustajien lisäverolla
- c) Kustannuksia ei korvata

3. Maalla tai vesistöissä tapahtuneesta tai havaitusta öljyvahingosta tai sen vaarasta ilmoitetaan

- a) Poliisille
- b) Häätakeskukseen numeroon 112
- c) Ympäristöministeriöön

Oikeat vastaukset ovat 1 c, 2 a ja 3 b.

LISÄTIETOA

Suomen ympäristökeskus (SYKE)

www.ymparisto.fi/oil

www.miljo.fi/oil

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu

Rantatorjuntaohjeistusta ja toimintamalleja alusöljyvahingon torjuntaan

www.kyamk.fi/soko

WWF

www.wwf.fi/oljyntorjunta

Vapaaehtoinen pelastuspalvelu

www.vapepa.fi

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö

www.spek.fi

Tämä opas on tuotettu osana Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön

VAPAAEHTOISTEN OSALLISTUMINEN ÖLJYNTORJUNTAAN -kehittämishanketta 2014–2015. Hankkeessa on luotu myös muita dokumentteja, kuten esimerkiksi *Opas vapaaehtoisten pikakouluttamiseksi rantapuhdistukseen öljyvahingon torjunnassa*.

Kaikki dokumentit ovat sähköisessä muodossa osoitteessa www.spek.fi

Kolmannen sektorin osallistumista öljyonnettomuuden hoitoon ei ole aiemmin suunniteltu kokonaisvaltaisesti. Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK koordinoi *Vapaaehtoisten osallistuminen öljyntorjuntaan* -hanketta, jossa kehitettiin viranomaisten ja järjestöjen välistä yhteistyötä öljyntorjunnassa. Hanke alkoi syksyllä 2014 ja päättyi vuoden 2015 lopussa. Hankkeessa tuotettiin kuusi eri dokumenttia laaja-alaisessa yhteistyössä viranomaisten ja järjestöjen edustajien kesken.

Vapaaehtoisten osallistuminen öljyntorjuntaan -kehittämishanketta rahoitti Reijo Rautauoman säätiö.

Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö SPEK

Ratamestarinkatu 11, 00520 Helsinki

p. (09) 476 112

spekinfo@spek.fi

www.spek.fi